

Rozwałka, Andrzej

Sondażowe badania archeologiczne w Garbowie, gm. Loco, woj. lubelskie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 1, 115-118

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ ROZWAŁKA

SONDAŻOWE BADANIA ARCHEOLOGICZNE W GARBOWIE, GM. LOCO, WOJ. LUBELSKIE

We wrześniu 1995 r. przeprowadzono wstępne badania archeologiczne na terenie Garbowa. W perspektywie wielosezonowych badań, zasadniczym celem jest rekonstrukcja topografii średniowiecznego zespołu osadniczego głównego ośrodka jednej z najstarszych parafii Lubelszczyzny. Według P. Szafrana kościół parafialny w Garbowie p.w. św. Wojciecha należy do grupy sześciu najstarszych kościołów na terenie średniowiecznego archidiakonatu lubelskiego. Początków powstania kościoła i parafii dopatruje się on w okresie nie później niż połowa XII w. (P. Szafran 1958). Z kolei S. Kuraś (1983, s. 72) wymienia źródła świadczące, że niewątpliwie w XIV w. istniała już parafia, a z 1326 r. pochodzi wzmianka o pierwszym znanym plebanie parafii Boguchwale.

Przeprowadzone w 1983 r. badania AZP stwierdziły na terenie Garbowa jedynie ślad osadniczy z XIII w. W znaczącym stopniu obraz archeologiczny osadnictwa zaczął się zmieniać od 1986 r., kiedy to P. Lis i W. Zieliński (1987, s. 33) odkryli relikty wczesnośredniowiecznego grodziska na dawnym wzgórzu cmentarnym, a w 1987 r. przeprowadzili badania sondażowe i odkryli pozostałości budynku typu półziemiankowego, wyposażonego w piec o konstrukcji kamiennej. W wypełniku pieca znaleziono fragmenty naczyń glinianych z VIII-IX w.

W 1995 r. podjęto badania na wzgórzu zwanym w miejscowej tradycji „Kościeliskiem” i związanym z najstarszym kościołem Garbowa. Obecnie na wzgórzu znajdują się ruiny kościoła barokowego, zniszczonego działaniami wojennymi 1915 roku. Założono dwa wykopy sondażowe (5,0 x 2,0 m) na przedłużeniach ramion transeptu świątyni barokowej, by przede wszystkim rozpoznać kontekst stratygraficzny kościoła i ewentualne ślady wcześniejszego kościoła (kościółów?). Według wstępnej analizy stratygrafii kulturowej i znalezisk ruchomych wydaje się, że kościół parafialny mógł być

zlokalizowany w tym miejscu najwcześniej w wieku XV, a najpóźniej dopiero w początkach XVI stulecia. Tak późne datowanie wskazuje, że miejscem pierwotnej świątyni parafialnej jest zapewne oddalony ok. 1 km na SE cypel wysoczyzny, na którym w 1986 r. odkryto pozostałości umocnień, a w rok później zabudowy mieszkalnej wczesnośredniowiecznego grodziska.

W wykopach stwierdzono ponadto zniszczenie kilku poziomów nowożytnego cmentarza przykościelnego, zapewne przez działania niwelacyjne związane z procesem wznoszenia częściowo murowanej świątyni w 1713 roku i późniejszymi jej przebudowami. W partiach stropowych profili stycznych do linii przebiegu ramion transeptu stwierdzono warstwę głazów narzutowych, nie związanych zaprawą a tworzących swego rodzaju fundament pod drewniane ściany transeptu.

W 1995 roku przeprowadzono również badania ratownicze na wschodniej części wzgórza, mające na celu zadokumentowanie pozostałości jamy dziegiarskiej. Obiekt, którego strop zniszczony został przy niwelacji zbocza wzgórza, był w przekroju poziomym kolistego kształtu, o maksymalnej średnicy 110 cm i ściankach przeciętnej grubości 10 cm, zbudowanych z silnie wypalanej gliny. Ścianki obiektu równomiernie zbiegały się ku dołowi tworząc lej o kształcie ściętego stożka. Przy samym dnie jamy, od strony wschodniej zachowała się gliniana rynienka a u jej wylotu pozostałości naczynia glinianego, do którego zapewne służył dziegieć. Naczynie możemy datować na okres XI-XII w.

Piec usytuowany był w zboczu lessowej skarpy, a prowadziło doń wydrążone na ok. 2 m szerokości dojście. Zachowały się pozostałości dwóch wkopów posłupowych, wskazujących na fakt zadaszenia dojścia do pieca. Według relacji właściciela działki p. M. Sikory istniało więcej podobnych obiektów, ale zostały zniszczone przez zabudowę mieszkalną tej części wzgórza.

Literatura

Kuraś S.	1983	<i>Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu, [w:] Dzieje Lubelszczyzny, t. 3, Warszawa.</i>	1958	<i>Rozwój średniowiecznej sieci parafialnej w lubelskiem, Lublin.</i>	
Szafran P.			Zieliński W., Lis P.	1987	<i>Nieznanne grodzisko wczesnośredniowieczne w Garbowie, woj. lubelskie, Spr. UMCS, s. 33-38.</i>

ANDRZEJ ROZWALKA

PRELIMINARY ARCHEOLOGICAL EXPLORATIONS IN GARBÓW,
GARBÓW MUNICIPALITY, LUBLIN VOIVODESHIP

In September, 1995, preliminary archeological explorations were carried out within the area of the Garbów settlement. In view of the perspective of explorations lasting several seasons, the aim of these studies was a reconstruction of the topography of the medieval settlement complex of the main centre of one of the oldest parishes in the Lublin Region.

The first season was devoted to exploratory investigations on the hill locally known as "Kościelisko", at a site where until 1915 there had stood the parish church. According to the written sources, the church and the parish existed without doubt already in the 14th century. On the hill two excavation ditches were made (5 x 2 m) along the axis of the transept arms of the former Baroque church, primarily in order to

identify the stratigraphic context of the ground plan of the church. According to the initial cultural stratigraphy and archeological finds it seems that the parish church could be localized in this site only at the beginning of the 16th century. Such a late dating implies that the original localization of the parish church should be looked for on a promontory of the elevation, slightly to the south, where in 1987 remnants of fortifications and dwelling houses of an early medieval castrum were discovered. Apart from that, on the eastern, destroyed scarp of the "Kościelisko", salvage explorations were performed and they resulted in excavating and documenting remnants of an early medieval tar pit. Initial findings imply that it is one of the best preserved pits of this type in Poland.

Katedra Archeologii UMCS w Lublinie

IRENA KUTYLÓWSKA

ŚREDNIOWIECZNA I NOWOŻYTNA FAZA UMOCNIEŃ WOJCIECHOWSKIEGO FORTALICJUM

Czwarty sezon prac wykopaliskowych w Wojciechowie potwierdził wyróżnione wcześniej dwie fazy tj. średniowieczną i nowożytną umocnień fortalicjum. Pozwolił również odczytać pierwotny narys bastioników nowożytnych co umożliwia skorygowanie dotychczasowych planów wojciechowskiego wału ziemnego.

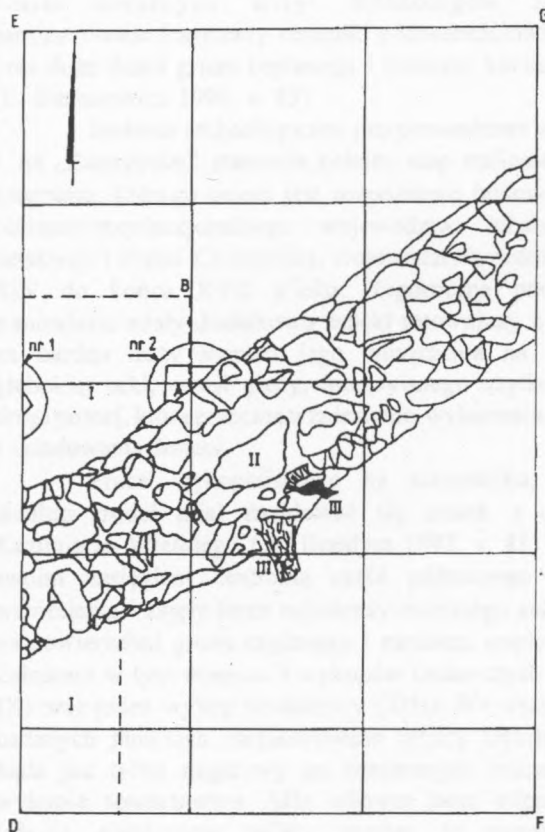
W wykopie nr 1/95 (obejmującym górne partie południowego stoku wału) stwierdzono, że w średniowieczu umocnienia miały narys zbliżony do koła (ryc. 1). Wnętrze wału usypane z opoki marglistej przemieszanej z lessem (wydobytych w czasie wybierania fosy) umocnione było wzdłuż zewnętrznego stoku przynajmniej jednym rzędem palisady z bali grubości około 0,5 m dołem przyciosanych w prostokąt i zaostrzonych. Od zewnątrz palisadę obsypano lessem calcowym. Silnie spieczony, a miejscami wręcz przepalony na polepę nasyp wału oraz liczne węgle drzewne w jego podwalinie wskazują, że posiadał on jeszcze inne konstrukcje drewniane, których układu nie można było odczytać na odcinku wału objętym wykopem nr 1/95. Spalenie średniowiecznego wału miało najpewniej miejsce podczas jednego z najazdów tatarskich na samym początku XVI wieku.

Przed 1527 r. Jan Pilecki starosta lubelski i parczewski zmodernizował i przystosował do broni palnej spalony wojciechowski wał drewniano-ziemny.

Podczas modernizacji w zewnętrznym stoku wału średniowiecznego od strony południowej, wschodniej oraz zachodniej wyprofilowano trzy bastioniki o narysie trapezu, a w miejsce czwartego tj. północnego posadowiono w fosie duży wieżowy dwór z zewnętrzną klatką schodową. Trapezowate bastioniki, a być może również odcinki kurtynowe nowej fortyfikacji, wzmocniono murem szerokości 0,9 m z łamanych kamieni wapiennych w partii fundamentowej bez zaprawy jak to stwierdzono na odsłoniętym odcinku w wykopie nr 1/95. Nadziemne partie tego muru stanowiły zapewne obronne przedpiersie.

Niewykluczone, że stoki wewnętrzne wału, na wysokości bastioników również wzmocniono łamanymi kamieniami wapiennymi za czym przemawiałby gruz tego kamienia odsłonięty na majdanie w stropie nawarstwień destrukcyjnych u podstawy wału (wykop nr 2/95).

Odczytanie w pełni rozwiązań konstrukcyjnych obu faz wojciechowskich umocnień jest możliwe w szerokopłaszczyznowych wykopach, których założenie wymaga miejsca ograniczonego obecnie drzewostanem i zaroślami.

Ryc. 1. Wojciechów, woj. lubelskie. Rzut wykopu nr 1/95: 1 - partie wykopu eksplorowane do calca, 2 - mur z kamienia wapiennego z pocz. XVI w., nr 1 i nr 2 - przepalone, spróchniałe pale z palisady średniowiecznego wału, 3 - korzenie.

